DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.19110754

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ନିଳାଦ୍ରି ଭୂଷଣ ହରିଚନ୍ଦନଙ୍କ ନାଟ୍ୟ ମାନସ ଓ ନବଇତିହାସବାଦ

ମନୋରଞ୍ଜନ ସାହୁ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର:

ନାଟ୍ୟକାର ନୀଳାଦ୍ରି ଭୂଷଣ ହରିଚନ୍ଦନଙ୍କ ନାଟ୍ୟ ମାନସରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି ନାଟକ 'ନିରାପଦ ଭବିଷ୍ୟତ' ଓ 'ପୁଣ୍ୟଭୂମି ଭାରତ' ରେ ନବଇତିହାସବାଦର ପ୍ରାୟୋଗିକ ମୂଲ୍ୟ ବିଚାର କରାଯାଇଛି ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ। ପୁରାଣ ଓ ଇତିହାସର ଘଟଣା ଚରିତ୍ର ଆଦିକୁ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବିଚାର କରି ତାହାର ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଛନ୍ତି ନାଟ୍ୟକାର। ତାଙ୍କ ରଚିତ 'ନିରାପଦ ଭବିଷ୍ୟତ' ନାଟକ ପୌରାଣିକ କଥାବସ୍ତୁ ଆଧାରରେ ପରିକଳ୍ପିତ। ସେ ମହାଭାରତର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରୁ କଥା ସଂଗ୍ରହକରି ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାବେଳେ ସେ ଅତୀତର ପୌରାଣିକ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶବୋଧକୁ ସ୍ଥିର ନ ରଖି କିଞ୍ଚିତ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି। ଏହି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହିଁ ତାଙ୍କ ଭାବଜଗତର ପରିଚୟ ଓ ନବଇତିହାସବାଦର ଭିତ୍ତିଭୂମି। ସେ ନାଟକରେ ଐତିହାସିକ ଚରିତ୍ର ସହିତ ନିଜର କଳ୍ପନା ପ୍ରସୂତ ଚରିତ୍ରର ସମାବେଶ ଘଟାଇ ନାଟକର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ାଇଛନ୍ତି। ସେ ନିୟତି ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରି ମୂଳ ମହାଭାରତ ଚରିତ୍ରର ଆଦର୍ଶବୋଧକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା ସହ ବର୍ତ୍ତମାନର ସମାଜରେ, ତାହାର ଚିତ୍ର ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି ବୋଲି ମତ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ସେହିପରି ନାଟ୍ୟକାର 'ପୁଣ୍ୟଭୂମି ଭାରତ' ନାଟକରେ ଭାରତ ବର୍ଷର କଳଙ୍କିତ ଇତିହାସକୁ କିମ୍ବା ଭାରତ ବର୍ଷର ଇତିହାସରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ନ ଥିବା କେତେକ ସତ୍ୟ ଘଟଣାକୁ ଯଥାର୍ଥ ରୂପ ଦେଇ ଉପଯୁକ୍ତ ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ତା'ର ସଫଳ ରୂପାୟନ ଘଟାଇଛନ୍ତି। ଏଠାରେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ପରିବେଷଣ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଉଭୟ ଇତିହାସର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଏବଂ ସାଂପ୍ରତିକ ସମୟର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରୁ ଚରିତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିଛନ୍ତି। ଉଭୟ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରୁ ଚରିତ୍ର ଚୟନ କରି ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ, ଏହି ଦୁଇ କାଳଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ସମୀକରଣ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ:

ନବଇତିହାସବାଦ, ପୁରାଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଇତିହାସ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ସାମ୍ପ୍ରତିକୀକରଣ, ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ସାହିତ୍ୟରେ ଜଣେ ବହୁ ପରିଚିତ ସ୍ରଷ୍ଟା ନାଟ୍ୟକାର ନୀଳାଦ୍ରି ଭୂଷଣ ହରିଚନ୍ଦନ । ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସମାଜର ବହୁ ଦିଗକୁ ଆଧାର କରି ସେ ନାଟକ ଲେଖନ୍ତି। ତାଙ୍କ ନାଟକରେ ଥାଏ ଇତିହାସର ନବୀନତା । ପୁରାଣର ନବଗାଥା। ଆଦିମ ଲୋକର ଜୀବନ କଥା। ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନର ସମୟୋପଯୋଗୀ ବାର୍ତ୍ତା। ପୁରୁଣା ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ନୂଆ ରୂପ ଦେବାରେ ସେ ଧୂରୀଣ ସ୍ରଷ୍ଟା।

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଡକ୍ଟର ମନୋରଞ୍ଜନ ସାହୁ, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ ମୁଖ୍ୟ,
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ବିଦ୍ୟାନଗର, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା
Email : mnsahu92@gmail.com
ORCID ID : https://orcid.org/0009-0001-5830-0060

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୧୫.୧୨.୨୦୨୫	୧୬.୦୧.୨୦୨୬	୨୭.୦୧.୨୦୨୬	୧.୦୩.୨୦୨୬

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ସାହୁ, ମନୋରଞ୍ଜନ; ୨୦୨୬। ନିଳାଦ୍ରି ଭୂଷଣ ହରିଚନ୍ଦନଙ୍କ ନାଟ୍ୟ ମାନସ ଓ ନବଇତିହାସବାଦ। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ୦; ପୃଷ୍ଠା : ୩୨-୩୬।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.19110754
Article No - BPP00395

ନିରାପଦ ଭବିଷ୍ୟତ :

'ନିରାପଦ ଭବିଷ୍ୟତ' ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ ଏକ ଅମଳିନ ପ୍ରତିଭା। ନାଟ୍ୟକାର ନିଳାଦ୍ରି ଭୂଷଣ ହରିଚନ୍ଦନ ଏହି ନାଟକକୁ ପୌରାଣିକ କଥାବସ୍ତୁ ଆଧାରରେ ପରିକଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି। ସେ ମହାଭାରତର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରୁ କଥା ସଂଗ୍ରହକରି ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାବେଳେ ସେ ଅତୀତର ପୌରାଣିକ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶବୋଧକୁ ସ୍ଥିର ନ ରଖି କିଞ୍ଚିତ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି। ଏହି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହିଁ ତାଙ୍କ ଭାବଜଗତର ପରିଚୟ ଓ ନବଇତିହାସବାଦର ଭିତ୍ତିଭୂମି। ସେ ନାଟକରେ ଐତିହାସିକ ଚରିତ୍ର ସହିତ ନିଜର କଳ୍ପନା ପ୍ରସୂତ ଚରିତ୍ରର ସମାବେଶ ଘଟାଇ ନାଟକର ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି। ସେ ନିୟତି ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରି ମୂଳ ମହାଭାରତ ଚରିତ୍ରର ଆଦର୍ଶବୋଧକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜରେ, ତାହାର ନିଛକ ଚିତ୍ର ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି ବୋଲି ମତ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ନିୟତି ଚରିତ୍ର ଦେଇ ନାଟ୍ୟକାର କହୁଛନ୍ତି ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ତୁମେ ତ ପରାଧୀନତାର ଦୁଃଖ କେବେ ଅନୁଭବ କରି ନାହଁ ଅଥଚ ପରାଧୀନତାର କଥା ସ୍ମରଣ କରି ଏପରି ବିଚଳିତ ହୋଇ ଉଠୁଛ କାହିଁକି ? ତୁମର କଳ୍ପନା ଠାରୁ ଏହା ଶତ ଗୁଣରେ ଗ୍ଲାନିକର ହୋଇପାରେ, ହୃଦୟ ବିଦାରକ ହୋଇପାରେ। ସେ କଥା ତ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ଚିନ୍ତା ବି କରି ନାହଁ ? ଦାସତ୍ୱ ପଥରେ ଆଜି ତୁମର ପ୍ରଥମ ପଦପାତ। କିଛି ଦୂର ଆଗେଇ ଯାଅ ତମ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ଜୀବନର ନିଷ୍ଠୁରତମ ପରିହାସ। ତା'ର ସ୍ୱରୂପ ତ ଦେଖି ନାହଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ। ଦାସତ୍ୱ ମଣିଷକୁ ଗୋଟିଏ ମାନସିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାହୀନ ନିର୍ଜୀବ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ କରିପକାଏ। ତା ତୁମେ ନିଜେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ। ପଞ୍ଚୁପାଣ୍ଡବ ଏବଂ ଦ୍ରୌପଦୀ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ କୀଚକର ଶରଣାପନ୍ନ ହୋଇଛନ୍ତି। ସେହି ସମୟରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ଉପରେ ମନ୍ଦ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଛି କୀଚକର। ସେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଛି କିନ୍ତୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଦ୍ରୌପଦୀ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ପରେ ସେ ନିଜର ଗର୍ବ ଓ ବାହୁ ବଳରେ ତାଙ୍କୁ ନିଜର କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି। ଏହି ସମୟରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ତାଙ୍କ ସମସ୍ତ ପତିମାନଙ୍କୁ ଏହି ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅବଗତ କରାଇଛନ୍ତି। କେବଳ ଭୀମଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେହି ତା'ର ସତୀତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହାଁନ୍ତି। ଧର୍ମବୀର ଯୁଧିଷ୍ଠିର ମଧ୍ୟ ନିଜର ଧର୍ମକୁ ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ପଛ ଘୁଞ୍ଚା ଦେଇଛନ୍ତି। ସେଥିପାଇଁ ନାଟ୍ୟକାର କହିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ଯେ, ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଧର୍ମ ତ ଅନ୍ୟାୟ, ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଦୁର୍ନୀତି ଆଦିକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଏ ନାହିଁ। ତେଣୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଆପଣ ତ ଧର୍ମବୀର। ସର୍ବଦା ଧର୍ମକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି। ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆପଣଙ୍କର ପତ୍ନୀକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପୁରୁଷ ତାର ସତୀତ୍ୱ ନଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ଅଥଚ ଆପଣ ଧର୍ମକୁ ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ନିରବ ରହିଯାଉଛନ୍ତି। ଏହା ଆପଣଙ୍କ ଧର୍ମର କେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ। କେବଳ ଆପଣଙ୍କର ପତ୍ନୀ ବୋଲି ନୁହେଁ, ତୁମ ଭଳି ଧର୍ମକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟାଏ ନାରୀ ତା'ର ସତୀତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆପଣଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଭିକ୍ଷା କରୁଛି। ଏହା କ'ଣ ଆପଣଙ୍କ ଧର୍ମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ, ଯେଉଁ ଧର୍ମ ସମାଜରେ ଅସାମାଜିକ ବାତାବରଣକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦିଏ ତାହା କ'ଣ ଆପଣଙ୍କର ସେହି ଧର୍ମ ? ଏହିପରି ଅନେକ ବିରୋଧାଭାଷ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ମୁଖରେ ନାଟ୍ୟକାର ସଂଯୋଗ କରି ମୂଳ ମହାଭାରତର ଚରିତ୍ର ଅନୁସରଣରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି। ମହାଭାରତରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଆଦର୍ଶର ଦାସୀ ହୋଇ ନିଜ ପ୍ରତି ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ସହ୍ୟ କରିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ଉଠିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ନୀରବ ଦ୍ରଷ୍ଟା ହୋଇ ଆଦର୍ଶକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇଛନ୍ତି। କେବଳ ନାଟକରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଘଟଣାରେ ନୁହେଁ, ମହାଭାରତ ସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଘଟଣାରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରହିଛି। ଅପରପକ୍ଷରେ ନାଟ୍ୟକାର ନାଟକରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିବା ପୌରାଣିକ ଚରିତ୍ର ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଆଉ ନୀରବ ଦ୍ରଷ୍ଟା କରି ରଖି ନାହାଁନ୍ତି। ସେ ତାଙ୍କ ମୁଖରେ ନିଜ ପ୍ରତି ଏବଂ ସମଗ୍ର ନାରୀ ଜାତି ପ୍ରତି ହେଉଥିବା ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦ ନିମନ୍ତେ ଭାଷା ସଂଯୋଗ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହିଁ ନବ ଇତିହାସବାଦ। ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ପରି ଅନେକ ନାରୀ ଉପେକ୍ଷିତ ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଉପଭୋଗ୍ୟର ସାମଗ୍ରୀ ସାଜି ନିଜ ସତୀତ୍ୱକୁ ବଳି ଦେଉଛନ୍ତି। କେବଳ ମୁଠା ମୁଠା ଆଦର୍ଶକୁ ଧରି ସେମାନେ ନୀରବ ପଥର ଯାତ୍ରୀ। ନାଟ୍ୟକାର ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ନାଟକ ରଚନା କରି ଆଜିର ସମାଜକୁ ଚେତାବନୀ ଦେବାକୁ ଶତମୁଖ ହୋଇଛନ୍ତି। ସେ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ମହାଭାରତର ଦ୍ରୌପଦୀ ହୋଇ ମିଥ୍ୟା ଆଦର୍ଶକୁ ପୁଞ୍ଜିକରି ନିଜର ବେଦନାବୋଧକୁ ଅବରୁଦ୍ଧ ନ କରି ଆଜିର ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସମାଜରେ ନିଜର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ପ୍ରକାଶ

କରି ସାମାଜିକ ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ନାଟକର ଦ୍ରୌପଦୀ ପରି ପ୍ରତିବାଦର ଭାଷା ମୁଖରେ ସଞ୍ଚାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ।

ପୁଣ୍ୟଭୂମି ଭାରତ :

'ପୁଣ୍ୟଭୂମି ଭାରତ' ୧୯୮୩ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରିଥିଲା। ଏହି ନାଟକର ନାଟ୍ୟକାର ନିଳାଦ୍ରି ଭୂଷଣ ହରିଚନ୍ଦନ। ପୁଣ୍ୟଭୂମି ଭାରତ ବର୍ଷର ଇତିହାସ ବିଶ୍ୱ ଇତିହାସରେ ଅତୁଳନୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ। ଭାରତ ବର୍ଷର ପବିତ୍ର ନାମ ସ୍ମରଣ କଲେ ହୃଦୟର ପ୍ରତିଟି କୋଣରେ ସ୍ପନ୍ଦନ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ। ହିମାଳୟ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କନ୍ୟା କୁମାରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ବିରାଟ ଭୂଖଣ୍ଡ ଆର୍ଯ୍ୟ ଋଷିର ଓଁ କାର ଧ୍ୱନିରେ ଚିରଦିନ ମହିମା ମଣ୍ଡିତ। ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ବୀର୍ଯ୍ୟ, ତ୍ୟାଗ, କ୍ଷମା, ପ୍ରେମ, ବିଶ୍ୱାସ ସମସ୍ତ ମାନବିକ ଗୁଣରେ ବିମଣ୍ଡିତ ଭାରତର ବୀରପୁରୁଷ ଚିରଦିନ ଘୋଷଣା କରିଆସିଛନ୍ତି – "ହତୋ ବା ପ୍ରାପ୍ସ୍ୟସେ ସ୍ୱର୍ଗଂ ଜିତ୍ୱା ବା ଭୋକ୍ଷସେ ମହୀମ୍ ।" ଆଜି କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁକୁ ନୀତି ବାଣୀ କହି ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାର ସାହସ ଆମର ନାହିଁ। ସାହସ ନାହିଁ ସତ ନୀତି ବାଣୀ ବିରୋଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବାକୁ, ସାହସ ନାହିଁ ସତ ପରମ୍ପରା ବିରୋଧରେ କୌଣସି ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ, ସାହସ ନାହିଁ ସତ ଭାରତ ବର୍ଷର ଆଦର୍ଶବୋଧକୁ କୁଠାର ଘାତ କରିବାରେ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ନୀତି ବାଣୀ, ଯେଉଁ ପରମ୍ପରା କିମ୍ବା ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶବୋଧ ଉତ୍ତର ପିଢ଼ୀମାନଙ୍କର ବିକାଶରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସାଜିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଉଛି, ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ତା'ର ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁଛି, ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତା'ର ଭାବ ଜଗତରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠାଇଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ମାନିନେବାକୁ ଏ ସମାଜ ବାଧ୍ୟ ନୁହେଁ। ଏ ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟ ଏ ମତବାଦର ବହିର୍ଭୂତ ନୁହଁନ୍ତି। ତେଣୁ ଭାରତ ବର୍ଷର ଇତିହାସରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଜାଗାରେ କଳଙ୍କର ଦାଗ ଲାଗିଛି, ତାକୁ ପରିଷ୍କାର କରି କିମ୍ବା ପରିମାର୍ଜିତ କରି ପୁନରାୟ ଯଦି ଶୁଦ୍ଧପୂତ ମନନେଇ ଇତିହାସର ନବାୟନ କରାଯାଏ, ତେବେ ଏ ଜାତି ବିକାଶ ଦିଗରେ ଅଗ୍ରମୁଖୀ ହୋଇପାରିବ। ଆଜିର ସମାଜରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଖବର କାଗଜ ପୃଷ୍ଠାରେ ଇତିହାସର ସେଇ ଉପେକ୍ଷିତ ଅଧ୍ୟାୟ ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି। ନିଆଁ ନ ଥିଲେ ଧୂଆଁର ପରିକଳ୍ପନା ଯେପରି ଅସମ୍ଭବ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଇତିହାସ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟା ନ ଥିଲେ ଆଜି ଏ ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁକି ଉଠିଛି। ଯଦି ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଆଜି ସମାଜର ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିମ୍ବା ଐତିହାସିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗଭୀର ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି, ତେବେ ଏହାକୁ ପ୍ରମାଣ କରିବା ପାଇଁ ଆମର ସମସ୍ତ ମାର୍ଗ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଛି ବୋଲି କହିବାରେ କିଛି ଭୁଲ୍ ହେବ ନାହିଁ। ନାଟ୍ୟକାର ଏହି ନାଟକରେ ଭାରତବର୍ଷର କଳଙ୍କିତ ଇତିହାସକୁ କିମ୍ବା ଭାରତବର୍ଷର ଇତିହାସରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ନ ଥିବା କେତେକ ସତ୍ୟ ଘଟଣାକୁ ଯଥାର୍ଥ ରୂପ ଦେଇ ଉପଯୁକ୍ତ ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ତାର ସଫଳ ରୂପାୟନ ଘଟାଇଛନ୍ତି। ଏଠାରେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ପରିବେଷଣ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଉଭୟ ଇତିହାସର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଏବଂ ସାଂପ୍ରତିକ ସମୟର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରୁ ଚରିତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିଛନ୍ତି। ସେ ଭବତୋଷ ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଗତାନୁଗତିକ ଇତିହାସକୁ, ତାହାର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାବେଳେ ତାର ବିପରୀତ ପକ୍ଷରେ ଭବତୋଷଙ୍କର ତିନିଜଣ ଛାତ୍ର ଏବଂ ଛାତ୍ରୀ ଯଥାକ୍ରମେ ନିଶୀଥ, ଉଦିତ ଓ ରେବା, ଏହି ତିନି ଜଣଙ୍କୁ ଭବତୋଷଙ୍କର ଧାରାବାହିକ ଇତିହାସ ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଇଛନ୍ତି। ନାଟ୍ୟକାର ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ରମେ ଏହି ଚାରିଜଣଙ୍କର ଇତିହାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କଥୋପକଥନକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ପୌରାଣିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ରାମାୟଣର କେତୋଟି ଅଧ୍ୟାୟକୁ ଇଙ୍ଗିତ କରିଛନ୍ତି। ସେ ମୁଖ୍ୟତଃ ରାମାୟଣରେ ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୀତା ଏହି ତିନୋଟି ଚରିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଇତିହାସର ଉପେକ୍ଷିତ ଦିଗକୁ ଉନ୍ମୋଚନ କରିଛନ୍ତି। ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ କଥା ଭାଷାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ପ୍ରସଙ୍ଗଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି। ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଆଧୁନିକ ସମାଜରୁ ନାଟ୍ୟକାର ଯେଉଁ ତିନି ଜଣଙ୍କୁ ନେଇ ଉପେକ୍ଷିତ ଇତିହାସର ମୁଖା ଖୋଲି ଦେଇଛନ୍ତି ସେମାନେ ସାଂପ୍ରତିକ ସମୟର ଜଣେ ଜଣେ ବିପ୍ଳବୀ ପ୍ରତିନିଧି। ସେମାନଙ୍କର ଇତିହାସ ପ୍ରତି ଥିବା ଧାରଣା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା। "ତିନିଜଣ – ରାମାୟଣ ମହାଭାରତର ଆଦର୍ଶବାଦର ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ଭାରତୀୟ ମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଆମେ ତିନି ଜଣ ଆଜି ମୁକ୍ତି ପାଇ ଚାଲି ଆସିଛୁ। ଆମକୁ ଯେଉଁ ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା ଆମେ ଭୁଲିଯାଇଛୁ। ଆମେ ଯଦି ଭୁଲ୍ କ୍ରମେ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି କଟୁ ଦୃଶ୍ୟର ଅଭିନୟ କରିପକାଉ ଆମକୁ କ୍ଷମା ଦେବେ।" ନାଟ୍ୟକାର ଏହି ସଂଳାପରେ ଥିବା ସମାଜ ପ୍ରତି

ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି। ଏହାପରେ ଏହି ତିନି ଜଣଙ୍କୁ ନାଟ୍ୟକାର ମୁଖ୍ୟତଃ ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୀତା ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରାଇଛନ୍ତି।

ବର୍ତ୍ତମାନ ନାଟ୍ୟକାର ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସୂଚାଇ ଦେଇଛନ୍ତି। ରାମାୟଣ ଆମ ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରା ଓ ଆଦର୍ଶର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ। ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ମୌଳିକ ପରମ୍ପରା, ଅତୀତର ଗୌରବ ଗାରିମାମୟ ରହସ୍ୟ ଏବଂ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସୂଚିତ ଅଛି। ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ମହାନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯେ କିଛି ଉପେକ୍ଷିତ ଦିଗ ଇତିହାସର ପୃଷ୍ଠାମଣ୍ଡନ କରିପାରି ନାହିଁ ତାହା ପରିତାପର ବିଷୟ। ସେହି ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ପାଇଁ ସେ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି। ସଂଳାପ ମାଧ୍ୟମରେ ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା। "ଲକ୍ଷ୍ମଣ - ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ମୁଁ ଚିରଦିନ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଆସିଛି। ଆଜିର ଏ ଆଦେଶ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଯେତେ ମର୍ମ ବିଦାରକ ହେଲେ ବି ଅବଜ୍ଞା କରିବାର ସାହସ ମୋର ନାହିଁ। ମୁଁ ଶକ୍ତି ହୀନ। ମୋର କିନ୍ତୁ ମନେ ହୁଏ ମୁଁ ଯେମିତି ମୋର ବିବେକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସବୁ କିଛି କରି ଚାଲିଛି। / ରାମ – ମୋର ଆଦେଶକୁ ତୁମେ ବିବେକ ବିରୋଧୀ ବୋଲି କହିପାରିଲ? ମୋର ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିମ ଅନୁଜ ମୁଖରୁ ଏପରି ମନ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣିବି, ଯା ମୁଁ କେବେ ଆଶା କରି ନ ଥିଲି।" ଅତୀତ ଇତିହାସରେ ଘଟିଥିବା ସେହି ରାମାୟଣକୁ ଅବଲୋକନ କଲେ ସେଥିରେ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପ୍ରତିଟି ଉକ୍ତିକୁ କିପରି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି ଭ୍ରାତୃପ୍ରେମୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ତାହା ବୁଝିହୁଏ। କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ବି ଅନୁଜ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭ୍ରାତାଙ୍କର ଉପଦେଶ ନୀତିବାଣୀକୁ ଖଣ୍ଡନ କରିବାକୁ ଭାବି ନାହାଁନ୍ତି। ମାତ୍ର ନାଟ୍ୟକାର ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ରାମାୟଣ ସ୍ଥିତ ଆଦର୍ଶବୋଧକୁ ସିଧାସଳଖ ପ୍ରକାଶ କରିନାହାଁନ୍ତି ବରଂ ନିଜର ଭାବଜଗତକୁ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ କରି ସମ୍ପ୍ରତିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟ୍ଟକୁ ଆଦରି ପୁର୍ନବାର ସେହି ରାମାୟଣର କଥା ଭାଗକୁ ତର୍ଜମା କରିଛନ୍ତି। ଫଳରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ ସେ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି। ସେ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତି ସହ ମିଶାଇ ତାର ସାମ୍ପ୍ରତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି। ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ଥିବା ତାଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ/କ୍ଷୋଭ/ବେଦନାବୋଧକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ ମୁଖରେ ପ୍ରତିବାଦର ଭାଷା ସଂଯୋଗ କରିଛନ୍ତି। ଫଳରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡୁଛନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଏହିପରି ବାକ୍ୟ ଶୁଣି।

ଅନ୍ୟତ୍ର ନାଟ୍ୟକାର ଦେବୀ ସୀତା ଓ ପ୍ରଭୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୁଖରେ ସଂଳାପ ସଂଯୋଗ କରି କହିଛନ୍ତି। "ରାମ – ଏ ତମ ଠାରୁ ମୁଁ ଆଜି କଣ ଶୁଣୁଛି ସୀତା? ମୁଁ ଯେ ନିଜକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁ ନାହିଁ। ତୁମେ ନାଁ ସେଇ ସୀତା? ଯିଏ ଅରଣ୍ୟର ସହସ୍ର କ୍ଲେଶକୁ ହସି ହସି ବରଣ କରି ନେଇଥିଲ? କେବେତ ଶୁଣି ନାହିଁ ମୁଁ ତୁମର ପ୍ରତିବାଦର କଣ୍ଠ ସ୍ୱର! / ସୀତା – ଏଇଟା ଜଗତର ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଧାରା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଉଚିତ୍ ଆପଣଙ୍କର ଆତ୍ମ ସମୀକ୍ଷା ପରେ ପ୍ରତିବାଦ ଆସିବ ହିଁ ଆସିବ। ମିଥ୍ୟାକୁ ମୁଁ ଏତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସତ୍ୟ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଆସିଥିଲି; କିନ୍ତୁ ଆଜି ଅନୁଭବ କରୁଛି ମଣିଷକୁ ଚିରନ୍ତନ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିବାର ଶକ୍ତି ମିଥ୍ୟାର ନାହିଁ।"

ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ନାଟକର ଗତିବେଗର କୌଣସି ଏକ ଦୃଶ୍ୟରେ ସୀତାଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ପ୍ରଭୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ସୀତାଙ୍କର ଏପରି ବାକ୍ୟର କାରଣ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ବାରମ୍ବାର କହି ଚାଲିଛନ୍ତି ତମେ ସେହି ସୀତା ତ, ଯିଏ ମୋର କୌଣସି ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରତିବାଦ ନ କରି ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁ ସହ୍ୟ କରିଯାଉଥିଲେ। ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏହି ସବୁ ମନୋଭାବକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ସୀତା ସାଂପ୍ରତିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟ୍ଟରୁ ଚିତ୍ରିତ। ନାଟ୍ୟକାର ସୀତା ଚରିତ୍ରଦେଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଆଦର୍ଶବୋଧକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ଗୋଟିଏ ନୂତନ ସମାଜର ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି। ଏହା ସହିତ କହି ଚାଲିଛନ୍ତି ଏହି ମଣିଷ ସମାଜ ଏବଂ ତା'ର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ଜୀବଜଗତ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଉଦ୍ଭିଦଜଗତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ବିବର୍ତ୍ତନ ଧାରାରେ ଚିର ପ୍ରବହମାନ। ଏହା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ଯେଉଁଠି ଚଣ୍ଡାଶୋକ ଧର୍ମାଶୋକରେ ବି ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇପାରେ ଏବଂ କଳାଚାନ୍ଦ ବି କଳାପାହାଡ଼ରେ ହୁଏ ପରିବର୍ତ୍ତିତ। ସେହିପରି ସେଦିନର ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସୀତା, ଯିଏ ନିଜର ଅନ୍ତର୍ବେଦନାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ଅକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲା, ଯିଏ ତତ୍କାଳୀନ ଆଦର୍ଶବୋଧକୁ ଜାବୁଡ଼ିଧରି ନିଜର ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ଭୁଲିଯାଇଥିଲା, ଯାହାଙ୍କୁ ବିନା ଦୋଷରେ ଅଗ୍ନି ଭିତରକୁ ପଶିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା। ହୁଏତ ସେ ଆଜି ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରେକ୍ଷାପଟ୍ଟକୁ ଗ୍ରହଣକରି ନିଜ ଭିତରର ସମସ୍ତ ବେଦନାକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସୀ

ହୋଇଛି। ସେ ମଧ୍ୟ ରାଜା ଦଶରଥଙ୍କର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟାୟ, ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି। ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ପଚାରି ଚାଲିଛନ୍ତି ପିତାଙ୍କର ଏହିପରି ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ଏବଂ ବନବାସର ଆବଶ୍ୟକତା କିଛି ନଥିଲା ବୋଲି ସେ କହିଛନ୍ତି। ଅନ୍ୟତ୍ର ସେ ବାଳି ଓ ସୁଗ୍ରୀବ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ନେଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପଦକ୍ଷେପକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ବାଳିଙ୍କୁ କେଉଁ ନ୍ୟାୟରେ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନ କଲେ ତାହା ପଚାରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସୀତା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କରି ନଥିଲେ। ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଛନ୍ତି, ତାହା ଥିଲା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ। ଏଣୁ ମୁଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିବାରୁ ଗୌରାବାନ୍ୱିତ ମନେକରୁଛି। ଆପଣ ଯେଉଁ ଗୌରବର କଥା କହୁଛନ୍ତି, ତାହା ଗୌରବ ନୁହେଁ। କେହି କେବେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷର ରକ୍ତରେ ହାତକୁ ରଂଜିତ କରି ଗୌରବାନ୍ୱିତ ହୋଇପାରେନା। ଗୋଟାଏ ଆହତ ପୁରୁଷାକାରକୁ ନେଇ ଗର୍ବକରିବା ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଶୋଭା ପାଏନା। ସେହିପରି ଆପଣ କେଉଁ ନ୍ୟାୟରେ ଶୁଦ୍ରତପୀ ଶମ୍ବୁକର ଶିରଚ୍ଛେଦ କରିଥିଲେ। ଏହିପରି ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆତ୍ମସମୀକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେ ଶୁଦ୍ରତପୀ ଶମ୍ବୁକର ଶିରଚ୍ଛେଦ କରିବାର ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ସଂଳାପ ଦିଆଯାଇ ପାରେ। "ରାମ - ଆଜି ଯେମିତି ପୁଣି ଥରେ ମୋ ପାଇଁ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି ଏକ ଆତ୍ମସମୀକ୍ଷାର ଦିନ । ଜୀବନ ସାରା ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ କର୍ମ କରିବା ଭିତରେ କେତେ ଯେ ଭୁଲ୍ ଭ୍ରାନ୍ତି ଘଟିଯାଇଛି; ଅଥଚ ମୁଁ ତାର ହିସାବ ରଖିନି। ଆଜି ଶୁଦ୍ର ତପସ୍ୱୀ ଘଟଣାର ସ୍ମରଣରେ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରୁଛି ମୁଁ।"

ଏହିପରି ନାଟ୍ୟକାର ଅତୀତ ଇତିହାସର ପୁରାଣ ପୃଷ୍ଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଘଟଣାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ବିଭିନ୍ନ ଚରିତ୍ର ଦେଇ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟରେ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ସହିତ ଗୋଟିଏ ସମୀକରଣ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ସମୀକରଣର ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନର ସମାଜରେ ଘଟୁଥିବା ଏହିପରି ବିଭିନ୍ନ ଘଟଣା ପ୍ରତି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସଚେତନ କରାଇବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି। ତା' ସହିତ ପୁରାଣର ସେହି ଚରିତ୍ର, ଘଟଣା ଆଦିକୁ ତତ୍‌କାଳୀନ ସମୟର ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ନ କରି ଗୋଟିଏ ସର୍ବକାଳିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁଠି ପୁରାଣ, ଇତିହାସ ଏବଂ କିମ୍ବଦନ୍ତୀର ଚରିତ୍ର, ଘଟଣା ଆଦି ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରେକ୍ଷାପଟରେ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ଦାସ ଡ. ହେମନ୍ତ କୁମାର, ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ, ୧୯୮୦।

୨. ଦାସ ଡ. ହେମନ୍ତ କୁମାର, ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶଧାରା, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ ଓ ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥା, ପୁସ୍ତକ ଭବନ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ୧୯୮୧।

୩. ଦାସ ଡ. ହେମନ୍ତ କୁମାର, ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଶିଳ୍ପଚେତନା, ତାରାତାରିଣୀ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, କଟକ, ୧୯୮୫।

୪. ଦାସ ଡ. ହେମନ୍ତ କୁମାର, ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଐତିହାସିକ ବିବର୍ତ୍ତନ, ଏସ୍. ବି. ପବ୍ଲିକେଶନ, କଟକ, ୨୦୦୩।

୫. ଦାସ ଡ. ହେମନ୍ତ କୁମାର, ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀ ନାଟକରେ ଊନବିଂଶ ଶତକର ସାମାଜିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଚିତ୍ର, ପ୍ରାଚୀସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ, ୨୦୦୭।

୬. ଦାସ ହେମନ୍ତ କୁମାର, ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ ପର୍ବ, ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, ବାଲୁବଜାର, କଟକ, ୨୦୦୮।

୭. ହରିଚନ୍ଦନ ଡ. ନୀଳାଦ୍ରି ଭୂଷଣ, ଐତିହାସିକ ନାଟକର ମୂଳସୂତ୍ର, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ, ୧୯୮୦।

୮. ହରିଚନ୍ଦନ ଡ. ନୀଳାଦ୍ରି ଭୂଷଣ, ଓଡ଼ିଆ ନାଟକରେ ଇତିହାସର ପ୍ରତିଧ୍ୱନୀ, ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, ବାଲୁବଜାର, କଟକ, ୧୯୮୨।

❖ ❖ ❖